

Bakacsi Ernő

A levél

Barabás Tibor beregszászi ukrán nyugdíjas úgy érezte, hogy hirtelen megöregedett. Jó, hát nem gyerek már, hetvenhat éves, de eddig jól bírta magát, dolgozgatott a kertben, foglalkozott az unokákkal, és csak ritkán gondolt a halálra. Tudta, hogy eljön az, de minek szomorítsa ezzel magát, amikor jól esik az a kis fizikai munka és az étel is. Napközben, ha nincs éppen valami tenni való, hallgatja a rádió magyar adását, este tévét néz, olvasgat. Néha tud szerezni egy-egy magyar újságot vagy könyvet, mert ugyan érti a cirill betűt is, de olvasni csak magyarul szokott. Most lett öreg, ebben a másfél-két órában, amíg ezt a levelet írta. Keserű lett a szája, és hihetetlen fáradtság tört rá. Összehajtotta a levelet, beletette a kupertába, leragasztotta. Ellenőrizte, hogy jól zár-e a boríték, aztán ráírta a fia nevét magyarul és ukránul is. Átadom ezt a levelet a szomszédnak, és kész, befejeztem. Befejeztem? – tette fel magának a kérdést. Lehet, hogy már holnap, vagy ma. Az Isten kegyelmére bízom magam, de ha az a szemét még egyszer megüt, megölem. Nem bánom, ha a pokolba jutok is, de megölem, aztán lesz, ami lesz. Utána már sokáig nem élhetek. Előfordulhat, hogy magammal is végezniem kell, mert a hatóságok kezére nem juthatok. Azt a szenvedést nem akarom, még örömet is szereznek vele nekik. Azt már nem. És elég volt a szenvedésből, a megaláztatásból. Értem már nem kár, velem már nem veszít semmit sem a nemzet, de a becsület, a becsületem megmarad. És talán még az unokáim is büszkékké lesznek egyszer a nagyapjukra.

Zsebre tette a levelet és lassú léptekkel, kissé görbe háttal elindult a szomszédba.

*

Érezte, hogy hajnal van már, nem tudott aludni, de még nem kelt fel. Nem akarta zavarni a gyerekeket. Itthon van a fia, hadd aludjanak még, vagy hancúrozzanak az asszonnyal, mosolygott magában erre a pajzán gondolatra. Nincs ezen semmi különös, fiatalok még és ritkán van itthon Jani. Már másfél éve „magyarban” dolgozik, ahogyan a Magyarországon dolgozókat nevezik az itteni népek. Elszenderedhetett, mert arra ébredt, hogy Jani azt kiabálta, keljetek fel! Baj van! Kiugrott az ágyból, arra gondolt, hogy ég valami, vagy Janival történt a baj, segítségre szorul. Mire a konyhába ért, már ott volt Aranka is, a menyé. Jani a kávékiöntővel a kezében állt a konyhában, mint akit megbabonáztak.

– Na, mi van? Mi a baj? – szaladt ki a száján.

Jani letette a kiöntőt anélkül, hogy töltött volna a csészébe és azt mondta: háború van.

– Mi van? – kérdezte Aranka, miközben Janika és Tibike is megjelent az ajtóban, álmosan dörgölgetve a szemüket.

– Most mondta a rádió, hogy megtámadtak minket, szóval megtámadták Ukrajnát. Kitört a háború.

– Miféle háború, ki támadott meg? – értetlenkedett az öreg.

– Az oroszok, hát az oroszok.

– Félreértettél valamit, fiam. Miért támadtak volna meg az oroszok? Az ukránok és az oroszok testvérek. Olyasmi lehet, mint a magyar meg a székely. A Szovjetunióban együtt harcoltak a németek ellen. Valami kabarét hallhattál.

– Nem tévedés, apuka. Jól hallottam. Tényleg megtámadtak. Váratlan ez, én legalábbis nem gondoltam, hogy eddig fajul a helyzet, de a Krím elcsatolása óta csak növekedett a feszültség. Nem foglalkozom én a politikával, különösen amióta kint dolgozom, de hát hall néha az ember dolgokat az ukránok húzásairól, amit az oroszok ellen elkövettek. De hát tudnánk erről mi magyarok is beszélni.

– Háború. Istenem, ki gondolt volna erre? Most mi lesz – kérdezte az asszony.

– Üljünk le, beszéljük meg – mondta már higgadtan Jani –, mert ez mindenkit érint, minket is.

A nappaliban telepedtek le, még a gyerekek is. Janika külön székre ült, Tibike felmászott az anyja ölébe. A kávéról teljesen megfeledkeztek. Jani vitte a szót, már nyugodtnak, megfontoltnak látszott.

– Ez a háború nem tart sokáig. Egy-két hónap. Ha az ukrán vezetésnek van esze, egy-két hétig. Ugyanis az orosz hadsereg sokkal erősebb az ukránnál, legyőz minket, mármint Ukrajnát. Az a logikus, hogy Ukrajna adja meg magát, aztán valahogyan megegyeznek. Ha nem, ha harcol, akkor óriási veszteségek lesznek úgy technikában, épületben, emberéletben. Hogy az ukrán kormány melyiket választja, néhány nap múlva kiderül. Minket, mint kisebbséget nem szívelelnek, minket azonnal a frontra visznek. Én voltam katona, engem, mint hadkötelest nyilván tartanak, azonnal behívhatnak. Nekem azonnal vissza kell mennem Magyarországra, mielőtt a határt lezárnák. Én nem akarok ukrán katona lenni, meghalni Ukrajnáért, ahol ugyan születtem, de én akkor is csak megtűrt vagyok itt, nem érzem hazámnak.

– Hétfőn dolgoznod kell, vasárnap visszamész. Rövid ez a pár nap, amíg itthon vagy, de amit mondtál úgy értem, hogy nem tudod, mikor jöhetsz haza? Istenem, hát mi lesz így velünk – kérdezte Aranka.

– Talán ide nem ér el, vége lesz addig – vetette közbe az apa.

– Fontos, hogy ne essünk pánikba. Gondolkodjunk logikusan, megfontoltan – kotort elő egy cigarettát Jani, rágyújtott, majd folytatta. – Nem tudom, hogy meddig tart és mi lesz a vége, de ha nem adja meg magát Ukrajna, ha nem kér békét, akkor azonnal behívások lesznek. És minket, magyarokat legelsőként visznek. Gondoljatok csak Kis Jósikára és a többiekre, akiket csak a mi ismerőseink közül behívtak, amikor az oroszok bementek a Krimbe. – Az asszony felé fordult. –

Arankám, nekem nem vasárnap kell visszamennem, hanem most. Azonnal. Egy órán belül indulnom kell. Így tudlak csak védeni, megmaradni nektek, akármilyen ellentmondásos is ez. Telefonon tartsuk a kapcsolatot, amíg lehet. Autóval megyek, ha már nem engednék át, visszafordulok. Megtelefonálom, hogy hol hagytam a kocsit, amiért majd elmentek, én meg ez esetben a zöldhatáron keresztül megyek át, de átmegyek.

Beszélgettek még egy ideig, megvitatták a lehetőségeket, de Jani nyolc órákor már Magyarország felé rogott.

Délután már nyugodtabb volt a család, mert Jani telefonált, hogy szerencsésen megérkezett Székesfehérvárra. Másnap már a hadköteles férfiakat nem engedték át a határon. Már Aranka sem duzzogott, hogy Jani ilyen gyorsan elment, magában még büszke is volt, hogy neki milyen okos embere van. És elszabadult az örület. Egy nap alatt kifosztották az üzleteket. Cukor, liszt, olaj, zsír, száraztészták, konzervek másnap már nem voltak a polcokon. Kárpátalját még csak a háború szele csapta meg, de a hangulat már rendkívül ideges volt, az emberek tömegesen menekültek Magyarország felé. Nem lehetett tudni ennek az okát. Az évszázados küzdelmek, a több évtizedes elnyomás, a másodrendűségi érzés, a fenyegetések beváltásától való félelem, a szabadságvágy mind-mind ok lehetett erre. Néhány nap elteltével csillapult a hangulat. Az emberek abban reménykedtek, hogy talán hozzájuk nem ér el a háború, a front messze van. Hamarosan befejezik, majd csak kikoplaljuk azt az időt, csak a férj és a fiú ússza meg, mert a behívók sűrűn jöttek.

Néhány hét elteltével az optimisták hangulata is megváltozott. Amire nem gondoltak, bekövetkezett. A front közeli helységekből, aki tehette, menekült. Sokan elhagyták az országot közülük, de a többség csak beljebb húzódott a nyugodtabb területekre. Akinek nem volt rokona, ismerőse ahová menekülhetett, annak a legmegfelelőbb helynek a Kárpátalja kínálkozott. Ez már messze van, az ország nyugati széle, ha már ezt is eléri a háború, akkor Ukrajnának vége, akkor már nincs Ukrajna. És ami a legfontosabb, itt van szabad hely, üres ház vagy alig lakott, és ott amúgy sem ukránok élnek, ott magyarok vannak. Ez a nekik semmi sem jó, állandóan követelőző, lázadó népség, akiket már régen ki kellett volna irtani.

Ezt a lehetőséget a hatalom is hamar észrevette, és a minél kisebb súrlódások, a zűrzavar elkerülése végett átvette az irányítást. Biztosokat nevezett ki.

Barabásék a szerencsésebbek közé tartoztak, ami az élelem beszerzését illeti. Aranka óvónő volt és az óvodáknak a hatalom igyekezett biztosítani legalább az ebédet. Így a gyerekek nem éheztek, de az öreg Tibornak is jutott néhány falat, még ha ez nem is volt teljesen szabályos. Tibor alig várta az idő enyhülését, hogy megkezdhesse a kertben a munkákat. Fejben már felosztotta a területet, hogy hány ágyás lesz, melyikbe mit vet. Tekintettel a háborús helyzetre, az idén nem lesz vi-rágos ágy, minden helyet ki kell használni, mindenhová haszonnövényt, zöldséget

kell vetni. Még javult is az ellátás, mert a Magyarországról érkező segélyszállítások egy része az óvodába érkezett, itt alakítottak ki egy elosztó központot. A család alkalmazkodott az új élethez, kialakult az új életritmusuk, amikor hirtelen megváltoztak a körülmények. Úgy is mondhatjuk, gyökeres változás történt. Egy este megállt a ház előtt egy terepjáró autó és a vezetője bezörgetett. A belépő férfi középtermetű, enyhén túlsúlyos férfi volt, dús szemöldökkel, vastag fekete bajusszal az orra alatt. A lábán bakancs volt és valami egyenruhához hasonló öltözetet viselt, de ez nem volt sem katonai, sem rendőri mundér.

– Olekszandr Basalov vagyok – mondta, de a kezét nem nyújtotta Tibor felé. – Beregovo és környéke kormány megbízottja. Én vagyok a felelős a városba érkező menekültek elhelyezéséért és az adományok elosztásáért. Ezt a házat, a Lisova utca 22-t választottam szállásomul. A házat lefoglalom. A munkámat nem itt végzem, ide csak pihenni jövök, aludni. Önök kötelesek engem kiszolgálni. Nem ételre gondolok, azt én hozok, amit itt fogyasztok el. De meleg legyen és tisztaság.

– De hát, uram... itt nincs hely. Itt négyen lakunk, nem is négyen öten, csak a fiam most nincs itthon. Ugye a menyem, a gyerekek és az én szobám... nincs több szoba – nyögte ki Tibor.

– Itt nincs vita, itt én döntök. Ha akarom, beköltözik ide egy hattagú család. Még ők is elférnek, de ezt a házat én néztem ki magamnak. Itt én lakom.

– Értem én ezt, de ez mégiscsak az én házam. Ön itt csak vendég lehet – érvelt a házigazda.

– Én megértő, jó ember vagyok, de ha sokat jár a szája, kilakoltatom.

– Engem, a saját házamból? Ilyen törvény nincs – erősködött Tibor.

– A fene egye meg az értetlenkedő, betolakodó magyarját! A ház a magáé, de maga egy senki! Ha nem tudná, háború van, rendkívüli helyzet, és a törvény most én vagyok!

Tibor taktikát változtatott, elővette a pálinkás üveget és a végén megegyeztek abban, hogy Basalov kap egy szobát, a másik Arankáé és a gyerekek szobája, a harmadik Tiboré. A többi helység közös, másképpen nem lehet megoldani.

A háziak igyekeztek elkerülni Basalovot, ami a konyhai és a fürdőszobai használatot illeti. Kezdett kialakulni egy napirend. A vendég általában késő este jött meg és a reggelit kivéve ritkán étkezett a lakásban. Egyik este éppen akkor topant be, amikor a háziak vacsoráztak. Az asztalon a kenyéren kívül magyarországi csomagból származó májkrém, szalonna, hagyma kínálta magát, a bögrékben tea gőzölgött.

– Lakmározunk? Jól esik az ukrán kenyér? – kérdezte gúnyosan Basalov.

– Amint látja, vacsorázunk – mondta Tibor. – Tartson velünk, szívesen látjuk, ha még nem vacsorázott. Ami pedig a kenyeret illeti, mi mindig megdolgoztunk a betevő falatért, nem ettük sosem a más kenyerét.

– Nem-e? Lehet, hogy megdolgoztak érte, de ez ukrán föld. Maguk bevándorlók, maguk itt csak megtűrték.

Tibor arca kezdett vörösödni. Aranka ismerte apósát, közbeszólt.

– Jaj, apuka! Ne szóljon, nem szabad.

Az öreg mosolyt erőltetett az arcára. – Foglaljon helyet, biztos úr. Mondok én magának valamit, hallgassa meg.

Basalov leült, és az öregre nézett.

– 1910-ben az Osztrák–Magyar Monarchiába született egy gyermek. Ez a gyerek Magyarországon járt iskolába. Csehszlovákiában volt katona, aztán dolgozott Csehszlovákiában, Magyarországon, majd a Szovjetunióban, végül ukrán nyugdíjas lett. És tudja mi az érdekes? Ez az ember egész életében Beregszászon élt. Ez az ember pedig az apám volt. Tudja, mi évszázadok óta itt lakunk, ezen a földön. Nekem ne mondja, hogy ukrán kenyeret eszünk és hogy mi itt bevándorlók vagyunk. A szó igazi értelmében persze mi is bevándoroltunk, elfoglaltuk ezt a területet, de ezer éve! Ukránok akkor még sehol sem voltak! Egyébként itt sohasem éltek ukránok, a Szovjetunió alatt kezdtek betelepülni.

– Tudom, hogy ez csehszlovák terület volt. A háború után lett a Szovjetunió területe, mert itt főleg ukránok éltek és köztük valamennyi magyar is.

– Igen, de ahogy mondtam, előtte ezer évig Magyarország volt. És rosszul tudod ezt is, mert itt nem ukránok éltek valamennyi magyarral, hanem magyarok és ruszinok. A ruszinok ugyan rokonok az ukránokkal, de mégsem azok. Mi, mármint a magyarok és a ruszinok nagyon jól megvoltunk egymással.

– Ez nem igaz, erről még nem hallottam. Utána nézek majd.

– Nézz csak utána, biztos úr. Minél hamarabb.

Néhány nap eseménytelenül telt el. Egyik este már lefeküdt a család, amikor a biztos megérkezett. Tibor hallotta, hogy mászkál a lakásban, majd néhány perc múlva Aranka kétségbeejtő kiáltását hallotta. Segítségért kiáltott az asszony. Tibor az ajtót feltépvé rohant Aranka szobájába. A szoba sötét volt, idegességében nehezen találta a villanykapcsolót. Gondolta, hogy mi történik, a látvány mégis megdöbbenette. A dulakodásban Aranka hálóinge elszakadt, melle kicsúszott belőle. Basalov egyik kezével igyekezett a nőt lefogni, a másikkal már a nadrágját toltá le. A két kisfiú az ágyukban. Janika már állt és visított, Tibike érthetetlen tekintettel maga elé meredt.

– Te rohadt állat! – ordította Tibor és a férfira vetette magát. Az ukrán erősebb volt, sikerült neki Tibor arcába ütnie. Az öreg hanyatt esett. Idegen szemlélőnek komikus lehetett volna a helyzet, mert miközben Tibor a földön feküdt, Basalov igyekezett a lecsúszott nadrágját felhúzni. Közben Aranka már nem volt a szobában, a két gyerek sírt.

– Kurva magyarok! Majd adok én nektek! Ha még egyszer hozzám mersz nyúlni, lelőlek – üvöltötte Tibor felé.

Tibor látta, hogy a kormánybiztos alig áll a lábán, olyan részeg.

– Ilyenek voltak a háború alatt is. Állat vagy! Így viselkedik egy vendég – morogta az öreg, miközben feltápáskodott. – Gyertek – mondta az unokáinak. A síró Tibikét felvette és elindult a szobája felé.

– Én itt nem vendég vagyok, hanem lakó! És vedd tudomásul, hogy Arankát úgyis megbaszom. Még fiatal, kell neki a fasz – kiáltott utána és röhögött.

Aranka az éjjel a szomszédban aludt. Másnap, miután már az ukrán elhagyta a házat, visszament csomagolni.

– Sikerült beszélnem Janival – mondta az apósának. Nem maradok itthon. Ez a gazember előbb-utóbb megerőszkol. Rákényszerít. Ha apuka védeni próbál, megöli. Én nem leszek becsstelen, kitartója, szeretője egy ilyen senkinek. Elmegyünk Magyarországra a gyerekekkel. Jani is egyetért velem, vár minket. Szerencsére holnap jön egy segélyszállítmány Beregszászra. Velük megyünk, ez a legbiztonságosabb. Apukának maradnia kell, védje meg a házat, a maradék vagyonunkat, ha tudja. Csak vége lesz egyszer a háborúnak, akkor visszajövünk.

Mit lehetett erre mondani. Egyetértett ezzel Tibor is. Sírva búcsúztak. Vajon látlak-e még benneteket – gondolta Tibor unokái fejét simogatva.

Tibor egyedül maradt és nagyon szomorú volt. Hogyne lett volna, hiszen keserűség nyomta szívét minden oldalról. Mi lesz a családjával és mi lesz ezzel a szegény kis országrésszel, amit Kárpátaljának neveznek? Lesz-e itt néhány évtized múlva magyar, vagy még az őseink sírját is feltúrják? Hogy vele mi történik, kevésbé érdekelte, de a becsület... Nagyon sértette az önérzetét, ahogyan Basalov a nemzetéről beszélt, és az a pofon akkor éjszaka... Még hogy lelő, és ekkor bevillant. Eszébe jutott, hogy neki is van fegyvere. Pontosabban Janinak, a fiának. Jani évekkor ezelőtt szerzett valahonnan egy pisztolyt. Ezt nem vitte el Magyarországra. Tudja a rejtekhelyet. Kitűnő állapotban volt a fegyver, mellette öt tár lőszer. Betárazta, csőre töltött és becsúszta a zsebébe. Már csak egy kis mozdulat kell a kibiztosításhoz és meghúzni a ravaszt. Ha használni kell, ennyi ideje biztosan lesz. Még egyszer nem alázza meg ez a szemét biztos. Ha megteszi, azonnal lelövi. Nem akarja, de ha a helyzet úgy alakul, nem habozik.

Ma telefonált Jani, hogy Aranka a gyerekekkel szerencsésen megérkezett. A határon várta őket, együtt a család. Nekiült, megírta a levelet és most átviszi a szomszédba, átadja Margitnak.

*

– Margitka, arra kérlek, ezt a levelet add át Janinak, a fiamnak, ha majd megérkezik. Jól tedd el, fontos levél. Ebben benne van minden, amit tudnia kell.

– Miért, Tibor bácsi is elmegy?

– Nem, de történhet velem bármi. Ha idegenek költöznek be a lakásba, mondd

meg nekik, hogy ennek a háznak van tulajdonosa. Lakjanak benne, de vigyázzanak rá, mert a tulajdonos visszajön.

– Miket beszél! Maga egészséges, jól bírja magát. Sokáig élhet még. Velünk is történhet baj.

– Nektek nem kell innen elmenni. Az uradat nem viszik el katonának. A vasutasokat nem, azokra a vasútnál is szükség van. Csak tedd el azt a levelet, és nem kell tudni róla másnak. Benned megbízom, te rendes, becsületes ember vagy. Egyszer vége lesz a háborúnak, és akkor Jani visszajön. Tudom, hogy visszajön.